

Opvs Theologicvm

In Tres Tomos Distribvtvm, In quo praecipua totius Theologiae capita accurate pertractantur ... Adiecto ad finem Tertij Tomi Indice rerum notabilium

Qui totam primam partem D. Thomæ, ac multa alia continet, quorum Indicem sequens pagina dabit

Mauro, Silvestro

Romae, 1687

Q. 215. Quænam fuerit lux primo die producta, & qualis fuerit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84111](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84111)

inueniunt impedimentum, reflectantur: ijdem numero ad modum filorum intersecantur, coniungantur, separentur &c. Ferri, intersecari, reflecti hoc pacto est proprium corporum, & si radij lucidi hoc pacto ferrentur per motum localem, essent corpora, ac veluti fila lucida. Verum radios lucidos non hoc pacto ferri, intersecari, reflecti &c. per motum localem, probatum est num. 10. præsertim ex eo, quod prius radij isti peruenirent ad partem propinquiorem luminoso, quam ad distantiore, quod est contra experientiam. Secundo possumus apprehendere radios lucidos ferri, intersecari, reflecti &c. analogicè, & per productionem similis, sine motu locali, ita vt lux existens in Sole, remanens in Sole producat in loco immediato lucem similem, à qua producat in loco sequenti lux similis, & sic ab oriente in occidentem, & quando lux inuenit impedimentum, loco producendi lucem in subiecto incapaci, ac proinde impediens, producat lucem per aliam lineam, & sic reflectatur, vel refrangatur. Radij lucidi feruntur, intersecantur, reflectuntur hoc secundo modo, qui non est proprius corporum, sed potest conuenire qualitatibus, siquidem calor potest hoc pacto diffundi per totam sphaeram sine motu locali per productionem similis caloris.

24. Ad 4. distinguo maiorem: qualitas corruptiua, & alteratiua, & quæ non participat esse intentionale, habet contrarium, & remanet in subiecto, ablato agente, concedo: qualitas purè perfectiua, & participans esse intentionale, habet contrarium, & remanet in subiecto, ablato agente, nego maiorem: concedo minorem: & nego consequentiam. Duplex est qualitas. Prima est corruptiua, vel alteratiua: & quia productio, & alteratio procedunt à contrariis, ideo qualitates corruptiue, & alteratiue, ex. gr. calor, frigus &c. habent contrarium. Secunda est qualitas purè perfectiua: & hæc potest non habere contrarium, ac lux cum sit qualitas purè perfectiua, non habet contrarium. Rursus species intentionales sensibiles non remanent, ablato agente: sed lumen aduentitium ita est qualitas realis, vt participet esse intentionale, vt dictum est num. 20. ergo non est mirum, quod lumen aduentitium assimiletur speciebus sensibilibus intentionalibus etiam in hoc, quod non remanet, ablato agente, hoc est corpore luminoso.

25. Ad 5. distinguo maiorem: causa principalis est perfectior effectu, concedo: causa instrumentalis est perfectior effectu, nego maiorem: distinguo eodem pacto minorem: & nego consequentiam. Causa instrumentalis potest esse imperfectior effectu, ideoque accidentia, licet sint imperfectiora substantia, possunt instrumentaliter producere substantiam, vt dictum est in lib. de Generat. questione 21. sed lumen agit vt instrumentum corporum

coelestium: ergo licet non sit forma substantialis, potest causare formas substantiales inferiores. Rursus lumen ex dictis num. 20. participat esse intentionale, quod aliquo pacto dicitur spirituale: ergo potest coloribus dare quoddam esse intentionale, quod aliquo pacto dicitur spirituale, ac reddere illos actu visibiles.

QVÆSTIO CCXV.

Quenam fuerit lux primo die producta, & qualis fuerit?

S. Th. q. 67. art. 4.

1. **P**rimo videtur lux illa, quæ cap. 1. Gen. dicitur producta primo die, fuisse lux spiritualis gratiæ, qua natura Angelica fuerit formata, & illuminata. Vt enim arguit Sanctus Augustinus lib. 11. de Ciuitate, cap. 9. inconueniens est, vt Moyses omiserit creationem, & formationem naturæ Angelicæ: ergo cum dixit, *In principio creauit Deus cælum, & terram*, sicut per terram significauit materiam corporealem informem, sic per cælum intellexit naturam spiritualem, hoc est Angelicam informem, & nondum formatam lumine gratiæ, & gloriæ: ergo cum dixit, quod dicente Deo, *fiat lux, facta est lux*, nomine lucis intellexit lucem spiritualem gratiæ, vel gloriæ, qua formata est natura spiritualis, & Angelica, præsertim cum lux spiritualis propriè dicatur lux, vt explicatum est questione præcedenti 214. num. 7.

2. Secundo videtur lux materialis, quæ diuisa est à tenebris, & fecit diem, ac noctem, non fuisse producta prima die. Lux enim materialis suo motu faciens diem, ac noctem, est lux Solis; sed Sol non est productus prima die, sed quarta: ergo lux materialis suo motu faciens diem, & noctem, non est producta prima die, sed quarta.

3. Tercio dies, & nox sunt per motum firmamenti; sed firmamentum factum fuit secunda die; ergo lux faciens diem, ac noctem facta fuit non prima, sed secunda die.

4. Respondeo plures quæstiones esse examinandas. Primò ergo quaeritur, vtrum nomine lucis, quæ dicitur producta primo die, intelligatur sola lux spiritualis, vel sola materialis, vel vtræque. Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 7. & 9. lib. 1. operis imperfecti in Gen. ad litt. cap. 5. lib. 23. contra Faustum, cap. 10. & lib. 1. contra Aduersarium Legis, & Prophetarum, cap. 10. 11. & 12. docet ex fundamento allato num. 1. in primo argumento, nomine lucis productæ prima die significari solum lucem spiritualem gratiæ, & gloriæ, qua illuminata, & formata fuerit natura Angelica, quæ prius natura erat informis. Hanc Augustini sententiam secuti sunt Eucherius lib. 1. in Genes. cap. 1. & Rupertus lib. 1.

lib. 1. in Gen. cap. 10. Confirmari potest hæc opinio ex rationibus dubitandi allatis num. 2. & 3. quibus suadetur lucem corpoream non fuisse productam prima die.

5. Secunda sententia communis Patrum, & Scholasticorum docet, nomine lucis productæ prima die, significari lucem materialem, & sensibilem. Auctores huius sententiæ, quos referemus infra num. 11. & seqq. examinando, quænam fuerit lux corporea primo die producta, possunt diuidi in duas classes. In prima sunt, qui ita docent nomine lucis productæ prima die significari lucem corpoream, vt non reiiciunt opinionem S. Augustini, qui asserit significari lucem spirituales. In hac classe autem sunt Isidorus de summo bono, cap. 10. Beda in Hexamer. & super Genesim, Glossa ibidem, Magister, & Sanctus Thomas hoc art. 4. quæst. 67. In secunda sunt, qui reiiciunt sententiam Augustini, ac negant nomine lucis productæ prima die propriè significari lucem spirituales.

6. Dicendum primo: nomine lucis primo die productæ non significatur sola lux spiritualis, sed vel sola materialis, vel vtraque. Probatum primò ex auctoritate communis Patrum, & Scholasticorum, quos affert Suarez lib. 2. de opere sex dierum, cap. 1. num. 4. qui addit, quod hanc sententiam amplectitur Ecclesia in Hymno Dominicæ ad Vesperas, in quo dicitur: *Lux creator optimè, lumen dierum proferens, primordiis lucis nouæ, mundi parans originem.*

7. Probatum secundo. Nam Moyse loquebatur rudi populo Hebræorum: ergo nomina lucis, tenebrarum, diei, noctis, mane, & vespere adhibuit primo, iuxta intelligentiam rudis populi; sed rudis populus hæc intelligebat de luce, ac tenebris materialibus, de die, & nocte materiali: ergo. Rursus sicut dum dixit, quod tenebræ erant super faciem abyssi, locutus est de materialibus tenebris, sic dum deinde dicit, quod facta est lux, locutus est de materiali luce.

8. Sanctus Thomas hoc art. 4. quæst. 67. affert quatuor rationes, propter quas Deus à productione lucis ornatum mundi visibilis inchoauit. Prima ratio est, quia lux est qualitas, & ornamentum primi corporis, hoc est cœlestis, & etiam ignis, qui est primum elementum; sed ornatu mundi debuit inchoari, producendo qualitatem, & ornamentum primi corporis: ergo. Secunda ratio est: sicut in cognitione proceditur à communioribus ad minus communia, vt docet Aristoteles lib. 1. physicorum initio, sic in operatione debet procedi à communioribus ad minus communia, ideoque idem Aristoteles lib. 2. de hist. Animal. cap. 2. dicit, quod prius generatur viuens, quam animal, & animal, quam homo; sed lux est qualitas communissima, siquidem est communis corporibus cœlestibus, & inferioribus: ergo ornatu mundi debuit incipere à productione lucis.

Tertia ratio Basilij Hom. 2. in Hexameron. est, quia lux est quasi ornamentum rerum cœlestium, & inferiorum, & omnium sensibilem, siquidem decor, & pulchritudo rerum sensibilibus videri non possunt, nisi manifestentur à luce. Hanc rationem afferunt etiam Damasc. lib. 2. de fide cap. 7. & Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis cap. 1. & sequent. lib. etiam 4. Esdræ, cap. 6. habetur. *Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vocis humane nondum erat abs te. Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum.* Quarta ratio est, quia dies non potest esse sine luce: ergo quandoquidem Deus voluit mundum ordinare, & ornare sex diebus, initio debuit creare lucem.

9. Dicendum secundò: nomine lucis primo die productæ potest intelligi etiam lux spiritualis. Probatum. Vt enim cum S. Augustino lib. 12. confess. cap. 18. & sequentibus diximus quæst. 13. num. 12. non est inconueniens, vt idem locus Scripturæ habeat plures sensus literales, ita vt illos auctor Scripturæ primò per verba significare intenderit: ergo quandoquidem Moyse loquebatur non solum rudi populo, sed etiam sapientibus Hebræorum, verisimile est, quod nomine lucis primo die productæ, significarit etiam lucem spirituales gratiæ, qua natura spiritualis, siue Angelica, quæ in priori natura erat informis, in posteriori natura fuit formata inchoatiue per gratiam, ac non multo post fuit formata perfectiue per gloriam, & beatitudinem, ac lux, hoc est Angeli, qui perseuerarunt in charitate, diuisi fuerunt à tenebris, hoc est ab Angelis, qui peccando, facti sunt tenebræ, vt explicat Augustinus.

10. Quæritur secundò, quænam fuerit lux sensibilis primo die producta?

Respondeo, quod omnes, qui dicunt primo die fuisse productam lucem sensibilem, affirmant etiam lucem illam fuisse formam eiusdem rationis cum hac luce, quam videmus, saltè quoad hoc, quod erat essentia, quædam tenebras depellens, & corporum colores, ac pulchritudinē manifestans. Quæritur ergo solum, vtrum fuerit lux alicuius corporis, vel ab omni corpore separata: & siquidem fuit lux alicuius corporis, cuius corporis lux fuerit? Ratio autem dubitandi est, quia cum Sol, & astra narrentur productæ fuisse quarta die, lux primo die producta non potuit recipi in Sole, nec in vlllo astro, & non est facile assignare, in quo alio corpore reciperetur. Hinc ortæ sunt variæ sententiæ.

11. Prima ergo sententia docet lucem illam prima die factam fuisse extra omne subiectum, ac per se existentem, ac quarta deinde die positam in corpore solari, cui inhæret. Ita sentit Basilius, qui Homil. 2. in Hexameron circa finem, & latius homil. 6. circa initium docet, prima die productam fuisse ipsam naturam, ac formam lucis, & die quarta produ-

Aut fuisse corpus Solis, ut primogenitæ luci vehiculum esset, ideoque primam illam lucem synceram, & immaterialem vocat, quia nimirum, licet esset apta inhaerere corpori, ac materiæ, tamen nondum corpori, ac materiæ inhaerebat, & erat immersa. Verba Basilij Hom. 6. sunt. *Tunc enim, prima videlicet die, ipsa lucis natura producta est. Nunc autem, quarta nimirum die, solare hoc corpus, ut primogenitæ luci vehiculum sit, preparatum est.* Et paulo post: *sic purissima illi, ac syncera, & incorporea luci vehiculum nunc luminaria preparata sunt.* Addit, quod licet lux sit qualitas corporis, nihilominus divina virtute potuit existere separata à corpore. Eandem sententiam docuit Nazianzenus orat. 43. in novam Dominicam, ubi loquens de lumine prima die producto, dicit. *Nec verò id organicum à principio, nec mea quidem sententia, solare protulit, verum incorporeum, & Solis expers: sed postea ad orbem terrarum illustrandum Soli traditum est.* Nam cum in alijs rebus hanc rationem tenuisset, ut materiam prius conderet, ac deinde eam forma conneſtaret, ordine videlicet, ac figura, magnitudineque unicuique rei impositis, hic ut maioris cuiusdam miraculi specimen ederet, formam materiam priorem protulit (forma enim Solis lumen est) ac postea materiam induxit, Solem hunc nimirum diei orbem fabricatus. Idem Basilijus Homil. 2. in hexam. explicans, quo pacto lux illa primogenita faceret diem, & noctem, dicit. *Nunc quidem deinceps post Solis generationem dies est aer ipse à Sole in hemisphærio supra terram lucente illuminatus, & nox terra umbra, occultato Sole, succedens.* Tunc autem non secundum motum solarem, sed diffusa primogenita luce illa, & rursus contracta, iuxta præſinitam à Deo mensuram dies fiebat, & nox. Idem dicit Dam. lib. 2. de fide, cap. 7. Eandem sententiam indicat Anastasius Synaita lib. 4. in Hexam. Athanasius quaest. 83. ad Antiochum, ac Theodoretus in Psalm. 43. in illa verba *Laudate eum Sol, & Luna &c.* Siquidem dicunt lucem fuisse factam prima die, ac die quarta fuisse positam in Sole, vel inter astra distributam.

12. Contra hanc sententiam est: nam miracula non spectant ad ordinem naturalem, sed ad supernaturalem, & sunt à Deo in confirmationem fidei; ergo non est dicendum, quod Deus in prima productione naturæ, & ordinis naturalis, in qua fides non erat confirmanda, fecerit magna, & inusitata miracula; sed productio illa lucis separata à subiecto fuisset magnum miraculum; ergo. Confirmatur ex Augustino, qui lib. 2. de Genes. ad litt. dicit. *Nunc enim, quemadmodum Deus instituerit naturas rerum secundum Scripturas eius nos conveniunt querere, non quid in eis, vel ex eis ad miraculum potentia sua velit operari.*

13. Secunda sententia docet prima die lucem creatam fuisse in corpore distincto à Sole, quod alij nubem lucidissimam, alij ignem appellant; alij dicunt solum fuisse corpus splendidissimum, sed non explicant, quale fuerit, ac Hugo Victorinus lib. 1. de Sacram. parte 1.

cap. 9. solum dicit fuisse lucidum corpus vicem Solis gerens: Petrus autem Comestor, Lyranus, & Abulenſis vocant nubem lucidam: Alenſis 2. parte, quaest. 46. memb. 3. art. 1. citat Bedam dicentem corpus illud fuisse nubem lucidam, quod etiam cum Magistro in 2. dist. 13. dicit Sanctus Bonaventura, art. 1. quaest. 1. Nyſſenus lib. de Hist. sex dierum, Hermes apud Cyrillum lib. 2. contra Iulianum, & Damasc. lib. 2. de fide, cap. 7. vocant lucem illam igneam, sicut ignem splendenscentem.

14. Impugnatur hæc opinio ex principiis Sancti Thomæ hoc art. 4. quaest. 67. in resp. ad 2. Nam vel corpus illud lucidum, siue fuerit nubes lucida, siue aliud corpus, remansit, postquam die quarto factus est Sol, vel non remansit, sed est corruptum, aut in præiacentem materiam resolutum: neutrum dici potest: ergo. Probat minor. Si enim dicatur, quod defecit esse, contra est: nam ut arguit Sanctus Thomas: Scriptura principio Genes. commemorat institutionem naturæ, quæ postmodum perseverat. Unde non debet dici, quod aliquid tunc factum fuerit, quod postmodum esse defecit. Eodem argumento utitur Rupertus lib. 1. in Genes. cap. 10. dicens. *Vide, utrum condignum sit tantæ maiestati, ut ceterorum dierum opera statuerit in seculum, & in seculum seculi, præceptumque posuerit illis, quod non præteribit, opus autem primæ lucis tale faceret, quod mutato consilio, post exiguum triduum funditus extingueret.* Si dicatur, quod ex corpore illo lucido factus est Sol, arguit Sanctus Thomas: nam hoc dici non potest, si dicatur corpus Solis non esse de natura quatuor elementorum, sed incorruptibile per naturam: quia secundum hoc materia eius non potest esse sub alia forma. Demum si dicatur, quod corpus illud lucidum, puta nubes lucida adhuc remanet, & est coniuncta Soli, ut ab eo discerni non possit: arguit Sanctus Thomas. Nam secundum hoc nubes illa superflua remaneret. Nihil autem est vanum in operibus Dei. Augustinus etiā lib. 1. de Genes. ad litt. cap. 13. relata opinione, quod nubes illa lucida remaneret unita Soli, ita ut discerni non possit, eam tacite rejicit, tanquam rem superfluum, ac sine fundamento dictam. Consonat Damasc. lib. 2. de fide cap. 7. dicens. *Neque verò primogenitam lucem luminaribus istis summus ille rerum opifex idcirco imposuit, quod alterius luminis penuria laboraret. Sed nec lux illa iners, & superuacanea maneret.*

15. Tertia sententia docet lucem prima die productam non fuisse aliam, quam lucem Solis, ac in ipso Solis corpore fuisse productā. Existimant ergo Solem creatum fuisse in primo creationis instanti simul cum cælo, ac terra, sed sine luce, post aliquod verò tempus, Deo dicente, *facta lux*, datam illi fuisse lucem.

16. Contra hanc sententiam est, quia Sol naturaliter non potest vllō instanti, vel tempore carere luce: ergo non potuit naturaliter, sed solum miraculose creari sine luce; sed non debet

debet dici, quod Deus in prima creatione naturæ fecerit miracula, præsertim non dando rebus creatis suas proprietates naturales, ut dictum est num. 13. ergo.

17. Quarta sententia, cuius primus auctor videtur Burgenſis in Gen. & quam deinde secutus est Molina tract. de opere sex dierum, docet lucem primæ dici productam fuisse immediate à Deo sine concursu causæ secundæ, ac deinde quarto die, Sole producto, conservatam fuisse à Sole. Addunt Deum diuisisse diem, ac noctem, non per motum localem Solis, vel alterius corporis illuminantis, sed per successiuam productionem, & suspensionem luminis in variis partibus, eo pacto, quo productum fuisset per motum localem Solis.

18. Hæc etiam sententia laborat eadem difficultate. Nam in prima conditione naturæ recurrit ad miracula, & ad ea, quæ sunt præter naturam. Modus enim ille productionis luminis fuisset miraculosus, ac præter naturam.

19. Quinta sententia, quam ex Dionysio cap. 4. de diuinis nominibus sequitur Sanctus Thomas hoc art. 4. quæst. 67. ad 4. docet, quod illa lux producta primo die fuit lux Solis, qui initio creatus fuerat cum cælo, & terra, sed informis informitate accidentali, deinde secundo die per lucem fuit formatus, sed non vltima formatione, quam accepit quarto die, cum positus est in firmamento. Hanc sententiam existimo veram, & ut melius intelligatur, libet illam explicare, tum in sententia plurium recentiorum, qui contra Aristotelem docent cælum non esse quintam substantiam incorruptibilem, sed esse substantiam elementarem, ac corruptibilem, tum in sententia Aristotelis, Sancti Thomæ, & Peripateticorum, quam ego in philosophia secutus sum, quæst. 16. de cælo, qui putant cælum, & corpora cælestia esse quintam substantiam ingenerabilem, & incorruptibilem, sed capacem condensationis, ac rarefactionis accidentalis &c. Ex hac autem explicatione patebit primo, quo pacto Sol ab initio creatus fuerit informis; secundo quo pacto post aliquod tempus, nimirum post sex horas, formatus fuerit per lucem; tertio quo pacto quarta die, qua positus fuit in firmamento, acceperit vltimam formationem; quarto quo pacto Deus diuiserit lucem à tenebris, ac noctem à die; quinto quo pacto fuerit facta prima dies, tum naturalis, tum artificialis; sexto quo pacto fiat intelligenda verba, quibus Moyses describit lucem primæ dici productam; septimo demum quænam opera, & quo ordine facta fuerint primæ die.

20. Primò igitur, iuxta opinionem docentem cælum esse substantiam elementarem, corpora habentia lucem ingenitam sunt corpora ignea, ideoque Sol est immensa quadam moles ignea; ergo Deus faciendo primam lucem, accendit ingentem molem igneam. In primâ igitur creatione Deus creauerat in cæ-

lo maximam molem ignibilem, sed adhuc illam non accenderat, ideoque talis moles non erat lucida, nec illuminabat, & erat Sol informis, ac proinde tenebræ erant super faciem cæli, & abyssi. At cum dixit, fiat lux, accendit illam immensam molem, & sic facta est lux. In opposita sententia dicentium cælum esse quintam substantiam ingenerabilem, & incorruptibilem, adeoque corpora cælestia, lucida non esse ignea, dicendum, quod Deus ab initio creauit corpus ex se potens producere lucem, sed in tali dispositione raritatis, & confusionis cum alijs corporibus opacis, ut adhuc non haberet proximam, & expeditam potentiam producendi lucem, & illuminandi; ergo ab initio non illuminabat, ac proinde Sol erat informis, & carens formositate lucis, & tenebræ erant super faciem cæli, & abyssi. At cum dixit fiat lux, Deus corpus illud separauit ab alijs corporibus, præsertim opacis, ac perduxit ad densitatem, & ad reliquas dispositiones requisitas ad hoc, ut haberet potentiam proximam producendi lucem, & illuminandi, ac fecit, ut illuminaret, & sic facta est lux; ergo Sol est formatus, licet non vltima formatione. Ex hoc deinde corpore in varias partes diuiso, quarta die vltimo formatus est Sol, & alia luminaria, ut explicabimus, cum agemus de opere quartæ diei, qu. 219.

21. Facta luce, & corpore luminoso, vidit Deus, quod lux esset bona, & comprehendit, ac cognouit eius bonitatem, & omnes utilitates, quas afferre potest vniuerso. Quia verò inter alias utilitates, quas corpus luminosum potest afferre, vna ex præcipuis est, ut si moueatur circulariter, possit causare vicissitudines dierum, ac noctium, ideo Deus fecit, ut corpus luminosum motu primi mobilis moueretur circulariter, & sic diuisit lucem à tenebris, hoc est tempus lucis, quo corpus luminosum mouetur supra horizontem, à tempore tenebrarum, quo mouetur infra horizontem, ac voluit, & fecit, ut tempus lucis, quo nimirum primum luminosum mouetur supra horizontem cuiuscunque regionis, appellaretur dies, tempus autem tenebrarum, quo primum luminosum mouetur infra horizontem, appellaretur nox; siquidem Deus non solum est causa rerum, sed etiam impositionis nominum.

22. Concludit Moyses opus primæ diei, dicens: *Et factum est vespere, & mane dies vnus*, hoc est primus. Iuxta enim phrasim hebraicam *ly vnus* significat idem, ac *primus*, sicut Marci 16. dum dicitur *vna sabbatorum*, idem significatur, ac prima die sabbatorum, seu hebdomadæ.

23. Ut autem intelligatur melius sensus horum verborum, supponendum est, quod dies artificialis est tempus, quo primum luminosum fertur supra horizontem, ac eius principium est, cum primum luminosum apparet in oriente, quod dicitur mane, finis est, cum peruenit ad occidentem, & vocatur

vesper: nox autem artificialis est tempus, quo primum luminosum fertur infra horizontem, eiusque initium est vesper, finis est mane. At dies naturalis est integra circulatio primi mobilis, quæ fit spatio 24. horarum, & complectitur diem artificialem, & noctem artificialem.

24. Hoc posito, sensus propositorum verborum est. Primum luminosum, quod respectu regionum, de quibus Moyses loquebatur, & propè quas sexta die conditus fuit Adam, formatum fuerat supra horizontem, adeoque fecit diem artificialem, motu primi mobilis processit ad occidentem, & sic fecit vespeream, quæ fuit finis primæ diei artificialis, ac deinde per motum infra horizontem processit ad orientem, & fecit mane, quod fuit terminus noctis, & principium sequentis diei artificialis, & sic vespere, & mane facta est prima dies naturalis, hoc est prima circulatio primi mobilis.

25. Existimo tamen, quod hæc prima dies naturalis non continuerit integram, sed dimidiatam diem artificialem. Ratio est, quia ut diximus, primum mobile cepit per motum facere suam circulationem statim post instans, seu momentum creationis, antequam fieret lux, & formaretur primum luminosum; sed tunc adhuc non erat artificialis, quippe quæ fit per motum primi luminosi supra horizontem: ergo prima dies naturalis, hoc est prima circulatio primi mobilis incepit ante primam diem artificialem. Post quartam circiter partem circulationis primi mobilis hoc est post sex horas à creatione mundi, fecit Deus primum luminosum in meridiano regionis, in qua sexta die formandus erat Adamus, ac primum luminosum per motum primi mobilis processit ad occidentem, & sic per vespeream terminata est prima dies dimidiata artificialis sex circiter horarum, ac per motum infra horizontem primum luminosum processit ad orientem, & sic per noctem artificialem completa est prima circulatio primi mobilis, factaque est vespere, & mane prima dies naturalis. Probatur autem hæc sententia. Si enim dicamus primam diem naturalem, cuius Moyses mentionem facit, completi integram diem artificialem, sequeretur, quod Deus non complevisset opus creationis sex diebus naturalibus, sed sex, & toto tempore, quod intercessit inter creationem mundi, & formationem lucis, quod est inconueniens: ergo dicendum, quod prima dies naturalis non completitur integram diem artificialem; ergo primum luminosum fuit formatum non in horizonte, sed supra horizontem, siquidem dies præcessit noctem; sed hæc debent intelligi de horizonte regionis, in qua conditus fuit Adam: ergo primum luminosum fuit conditum non in horizonte, sed supra horizontem regionis, in qua sexta die conditus fuit Adam. Sed hoc posito, videtur congruentissimum, quod fuerit formatum in meridiano il-

lius regionis: ergo primum luminosum fuit conditum in meridiano regionis, in qua sexta die factus fuit Adam; sed si primum luminosum conditum fuit in meridiano illius regionis, cum processit ad orientem, absoluta est integra circulatio primi mobilis, adeoque prima dies naturalis: ergo primum luminosum formatum fuit post quartam partem primæ diei naturalis, hoc est sex horis post creationem mundi.

26. Inferitur primò sensus propositorum verborum, qui est; creato mundo informi, & tenebroso, Deus ut per lucem auferret informatam tenebrarum, non voce forinsecus sonante, sed æterno imperio suæ voluntatis, vel intellectus practici, dixit *facta lux*, & statim facta est lux. Diuina enim virtute, vel accensa est ingens moles ad hunc finem ab initio creata, & sic incepit illuminare, vel corpus aptum ad illuminandum, quod tamen non illuminabat, quia non habebat debitam densitatem, ac debitam separationem ab alijs corporibus opacis, perductum est ad debitam densitatem, & separationem à corporibus opacis, ac sic incepit lucere, & illuminare. *Et vidit Deus lucem, quod esset bona*, æterna sua scientia, qua comprehendit omnes perfectiones lucis, & omnes utilitates, quas allatura erat vniuerso. Et quia lux potest etiam esse utilis ad causandam vicissitudinem dierum, ac noctium, ideo Deus fecit, ut corpus luminosum motu primi mobilis moueretur circa terram, & sic diuisit tempus lucis, quo primum luminosum mouetur supra horizontem, à tempore tenebrarum, quo mouetur infra horizontem, ac tempus lucis vocauit diem artificialem, tempus autem tenebrarum vocauit noctem artificialem. Primum luminosum, quod formatum fuerat in meridiano loci, in quo die sexta faciendus erat Adam, processit ad occidentem, & fecit vespeream, quæ est terminus diei, & principium noctis, ac deinde per motum infra horizontem processit ad orientem, & fecit mane, quod est terminus noctis, & principium diei, & sic completa est prima circulatio primi mobilis, ac prima dies naturalis.

27. Secundo potest inferri, quænam, & quo ordine fuerint facta prima die. In primo instanti, seu momento, quod est initium totius temporis, conditus fuit mundus corporeus, sed informis, & in supremo coelo creati fuerunt Angeli in statu gratiæ, & charitatis, ut dictum est quæst. 179. In secundo instanti, seu momento ex angelis quidam per liberum arbitrium facti sunt immutabiliter mali; quidam firmati sunt immutabiliter in bono. In tertio instanti Angeli mali cum Lucifero additi sunt æternæ damnationi, atque ex coelo electi, detrusi sunt in infernum ipsis paratum; Angeli autem boni donati sunt visione Dei, ut dictum est quæst. 184. Post sex circiter horas factum est primum luminosum, per cuius motum ad occidentem, ac deinde ad orientem

com-

completa est prima dies naturalis, hoc est prima circulatio primi mobilis.

28. Ad 1. In quæstione, in qua quæritur, utrum Moyses initio genese narrauerit creationem naturæ spiritualis, hoc est Angelicæ, duæ sunt sententiæ. Primò Augustinus censet inconueniens fuisse, ut Moyses omiserit creationem, & formationem Angelorum, adeoque docet eorum creationem contineri illis verbis: *In principio creauit Deus cælum, & terram, formationem autem illis, fiat lux*, ut explicatum est num. 4. At Basilus, & Chrysostomus putant creationem angelorum omis- sam fuisse à Moysè, sed non conueniunt in ratione, propter quam omisit. Basilus Homil. 1. in Hexam. dicit Moysen omisisse creationem Angelorum, quia fuerat creati multo ante mundum, de cuius mundi creatione Moyses agebat: quod tamen est falsum ut diximus quæst. 170. Chrysostomus Homil. 2. in genese. dicit Moysen omisisse creationem Angelorum, ne populus Hebræorum rudis, & propensus ad idololatriam, sumeret occasionem adorandi Angelos, tanquam Deos. Nostra sententia euitat hoc incommodum, siquidem num. 9. diximus Moysen narraſſe creationem, & formationem Angelorum ita obscure, ut intelligeretur à sapientibus, non autem à populo rudi, ne sumeret occasionem adorandi angelos, tanquam Deos.

29. Ad 2. iam num. 18. dictum est cum Sanctis Dionysio, & Thoma lucem primæ diei fuisse lucem Solis, ac Solem quartæ die fuisse vltimò formatum, ac positum in firmamento, ut explicabitur quæst. 219. cum agatur de opere quartæ diei.

30. Ad 3. Dictum est num. 23. diem naturalem fieri per motum primi mobilis, quod statim post creationem cepit moueri, dum adhuc essent tenebræ super faciem abyſſi, adeoque diem naturalem incepisse ante diem artificialem, quæ incipit, cum facta est lux.

QVÆSTIO CCXVI.

Utrum firmamentum factum fuerit secunda die, & diuidat aquas ab aquis, & quæ sint aquæ, quæ sunt supra firmamentum?

S. Th. quæst. 68. art. 1. 2. & 3.

1. Videtur firmamentum non fuisse factum secunda die: primò quia firmamentum est cælum, ideoque Gen. 1. dicitur: *voca- uit Deus firmamentum cælum*; sed cælum creatum est initio, & ante omnem diem, siquidem *in principio creauit Deus cælum, & terram*: ergo. Confirmatur: nam sicut corpora elementaria, hoc est terra, & aqua creata sunt ab initio, sic coeli creati debuerunt ab initio.

2. Secundo omnia opera sex dierum for-

mata sunt ex materia prius creata; sed firma- mentum, cum sit ingenerabile, & incorrup- tibile, debuit fieri per creationem ex nihilo, & non ex materia prius creata: ergo debuit fieri ab initio, non autem secunda die.

3. Tertio videntur aquæ non esse supra firmamentum. Aqua enim est elementum, ordinatum ad misionem, per quam gene- rentur mista, & est corpus graue, & fluidum: sed elementa ordinata ad generationem misto- rum non debent esse supra firmamentum, vbi nulla mista debent generari: & corpora graui non debent esse supra Lunam, sed in- fra Lunam: & demum corpora fluida non de- bent esse supra firmamentum, cuius superior superficies est rotunda, & conuexa: nam, fluida non possunt consistere in rotundo, & conuexo, ut constat experientia; ergo.

4. Quarto videtur firmamentum non diui- dere aquas ab aquis. Si enim diuideret aquas ab aquis, deberet ex vtraque parte contingi ab aquis; sed aquæ inferiores non pertingunt vsque ad partem concauam firmamenti: ergo.

5. Respondeo, quod sicut prima imperfe- ctio mundi erat imperfectio tenebrarum, sic secunda imperfectio erat confusio, per quam corpora coelestia, & elementaria erant confu- sa in abyſſo, quæ implebat totum spatium à terra vsque ad primum mobile. Deus igitur post quam prima die abstulit imperfectionem tenebrarum per productionem lucis, die se- cunda, ut auferret imperfectionem confusio- nis abyſſi, dixit: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis*, ac omnipotentis- sima virtute, qua omnia, quæcumque ab æter- no voluit, temporibus præscriptis fecit, secun- da die, hoc est primo mobili faciente secun- dam suam circulationem, non ministerio An- gelorum, vel alterius creaturæ, sed per se ip- sum fecit. *Deus firmamentum, diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab ijs, quæ erant super firma- mentum.*

6. Ut hæc melius intelligantur, quæritur primo, quid intelligatur nomine firma- menti?

Respondeo duas esse præcipuas senten- tias. Prima Caietani, & Pererij in Genesim, Eugubini in Cosmopæia, Lorini in psalm. 18. ad illa verba, *Et opera manuum eius annunciat fir- mamentum*, Pinedæ in illud Job 37. *Tu forsan cum eo fabricatus es firmamentum*, Tornelli in Annalibus, Suarez lib. 2. de opere sex dierum, cap. 5. num. 7. qui dicit huic opinioni fauere Augustinum lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 4. Hieronymum Epist. 83. ad Oceanum, & expres- sus Rupertum lib. 1. in Genes. cap. 22. docet nomine firmamenti, quod aliqui ex hebræo vocant *expansum*, seu *extensum*, intelligi hunc aerem latissimè expansum, vel saltem aliquam eius partem, puta illam, in qua condensan- tur nubes, quod separat aquas superiores, hoc est contentas in nubibus, & quæ deinde re- soluntur in pluuias, ab inferioribus, quæ sunt

LIII 2

in